

w sposób oczywisty niespełnione są podstawowe kryteria modelu dotyczące porównywalności” (s. 189). W efekcie uniemożliwiło to jednoznaczne ustalenie problemu, z którymi boryka się Polska, a następnie, na podstawie dokonanej analizy rozwiązań wprowadzonych w krajach UE, zaproponowanie działań zmierzających do stworzenia odpowiedniego systemu dla Polski.

Poza tym w tej części pracy może wzbudzić spore zaskoczenie fakt, że Autorka niespodziewanie wprowadziła zagadnienie tzw. koszyka gwarantowanych usług opieki zdrowotnej (s. 191-193). Ponieważ koszyk ten nie jest znany w żadnym z państw Unii Europejskiej, dlatego też Autorka przywołała przykład Izraela, państwa, które – jej zdaniem – skutecznie ten koszyk wprowadziło. Z drugiej strony jednak, jak napisała, „po kilku latach doświadczeń z wdrażania koszyka świadczeń sytuacja panująca w izraelskim systemie ochrony zdrowia daleka jest od stabilnej” (s. 191). Jednocześnie wcześniej, przeprowadzając ocenę racjonalności systemów dziesięciu państw Unii Europejskiej, Autorka nie uznała braku tego koszyka świadczeń za słabą stronę tych mechanizmów.

Podsumowując recenzowaną pozycję, należy stwierdzić, że sformułowany we wstępie cel pracy Autorka zasadniczo zrealizowała. Przeprowadziła analizę i dokonała oceny systemów finansowania opieki zdrowotnej w wybranych państwach członkowskich Unii Europejskiej, stosując wielowymiarową analizę porównawczą. Praca dostarcza przede wszystkim wiedzy o narzędziu oceny racjonalności systemów finansowania opieki zdrowotnej oraz stanowi istotną próbę ich weryfikacji pod względem racjonalności. Pracę cechuje klarowna konstrukcja, stąd też może ona stanowić interesującą pozycję dla osób zajmujących się sferą ochrony zdrowia.

Justyna Rój

Polska-Niemcy a rozszerzenie Unii Europejskiej, t. 1–2, pod red. W. Małachowskiego, Wydawnictwo Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 2004, ss. 467 i 328.

Recenzowana praca to efekt badań prowadzonych w latach 2002-2004 w ramach grantu Komitetu Badań Naukowych (grant nr 2HO2C 048 24) przez Zakład Badań nad Gospodarką Niemiecką Kolegium Gospodarki Światowej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. Całą publikację podzielono na trzy części. W pracy w kompleksowy sposób dokonano analizy poszczególnych obszarów stosunków polsko-niemieckich w kontekście aktualnej i istotnej kwestii rozszerzenia Unii Europejskiej.

Recenzowana publikacja zasługuje na szczególną uwagę wśród licznych pozycji o problematyce zarówno polsko-niemieckiej, jak i o tematyce związanej z Unią Europejską i integracją. Duża wartość poznawcza i aplikacyjna książki wynika bez wątpienia z inicjatywy prowadzącej do zaproszenia wybitnych naukowców z polskich i niemieckich uniwersytetów, szkół wyższych i instytutów badawczych, praktyków życia gospodarczego oraz przedstawicieli instytucji państwowych (Kancelarii Prezydenta RP, ministerstw, instytucji centralnych, ambasad, fundacji), zarówno ze strony polskiej, jak i niemieckiej. Ugruntowana pozycja Niemiec na rynku globalnym, a także strategiczne znaczenie tego kraju dla polskiej gospodarki dodatkowo uwydatniają istotę rozwoju stosunków polsko-niemieckich, świadcząc jednocześnie o aktualności i słuszności podejmowania tego typu zagadnień. Poruszane kwestie nabierają jeszcze większego znaczenia wraz z rozszerzeniem Unii Europejskiej i kształtowaniem się nowego układu sił politycznych w Europie.

Część pierwsza publikacji pt. „Konsekwencje rozszerzenia Unii Europejskiej dla Polski i Niemiec”, obejmuje piętnaście opracowań. Należy zwrócić uwagę na przedstawienie kwestii rozszerzenia Unii Europejskiej w kontekście nie tylko ekonomicznym, ale również politycznym i społecznym, co stanowi niewątpliwą atut opracowania. Wieloaspektowe ujęcie procesu integracji, począwszy od analizy teoretycznej, uzupełniane opracowaniami z perspektywy empirycznej tworzą kompleksowy obraz badanego problemu. Warto tu zwrócić uwagę na interesującą pracę J. Kleera pt. „Czas i przestrzeń w integracji: relacje między Polską a Niemcami”, który swe rozważania przedstawia właśnie w szerokim ujęciu zarówno teoretycznym, jak i empirycznym. Autor analizuje wpływ czasu i przestrzeni na procesy społeczno-ekonomiczne, głównie w kontekście integracji, podkreślając, iż nie każda przestrzeń i nie każdy czas zapewnia odpowiednie warunki roz-

wojowe. Czas może stanowić bowiem czynnik zarówno ułatwiający, jak i utrudniający procesy integrowania, szczególnie w przypadku pojawienia się procesów niekorzystnych, jak np. konflikty społeczne czy polityczne.

Wielu z Autorów słusznie podkreśla znaczącą rolę Niemiec jako najważniejszego partnera gospodarczego państw Europy Środkowo-Wschodniej, w wymiarze zarówno handlu, jak i inwestycji. Niekwestionowany potencjał gospodarczy państwa niemieckiego, w przejrzysty i logiczny sposób przedstawiony przez W. Małachowskiego w opracowaniu pt. „Rola Niemiec w procesie integracji europejskiej w okresie rozszerzenia Unii Europejskiej na Wschód”, wyrażający się chociażby w 9,8% udziale Niemiec w eksporcie światowym w 2001 r. (przy 0,6% wielkości tego wskaźnika dla Polski) – stanowi szansę dla nowych państw członkowskich UE na rozwój własnych gospodarek poprzez efektywną współpracę w wymiarze ekonomicznym i politycznym. Z drugiej strony należy się również spodziewać korzyści dla gospodarki niemieckiej w związku z reorientacją gospodarczą ze Wschodu na Zachód.

Pozycja Polski, z racji sąsiedztwa z Niemcami, wydaje się w szczególności sposób uprzywilejowana, a nasz kraj predestynowany do roli mediatora krajów Europy Wschodniej, stanowiąc „trzecią siłę napędową trzycylindrowego silnika” Unii, jak określił to V. Berresheim – Kierownik Wydziału Ekonomicznego Ambasady Republiki Federalnej Niemiec w Warszawie. Stanowi to dużą szansę dla naszego kraju, czas jednak pokaże, czy nie zostanie ona zaprzepaszczone.

Nieuniknione są natomiast sprzeczne interesy i stanowiska obu krajów w różnorodnych kwestiach, co unaczniła np. wojna w Iraku. Nie powinno to jednak przysłonić wspólnej strategii działania w kierunku dalszej integracji i wzmacniania pozycji Unii Europejskiej w globalizującym się świecie, na co słusznie zwraca uwagę J. Gołębiowski w artykule pt. „Europejskie uwarunkowania stosunków polsko-niemieckich”. Istota kooperacji i wzajemnego rozumienia pomiędzy Polską a Niemcami, a także pomiędzy poszczególnymi członkami ugrupowania, jest kluczowa również ze względu na fakt, iż jest to największe oraz najtrudniejsze politycznie rozszerzenie w dotychczasowej historii UE. Podkreśla to B. Busch w „Rozszerzeniu Unii Europejskiej na Wschód. Powiększająca się przepaść między regionami”.

Praktyczne konsekwencje rozszerzenia UE z punktu widzenia przepływów zagranicznych inwestycji bezpośrednich i wiedzy technicznej oraz polityki pomocowej przedstawiono w dwóch opracowaniach kończących część pierwszą publikacji, są to: „Skutki integracji z Unią Europejską dla przepływów inwestycji bezpośrednich oraz wiedzy technicznej na przykładzie bilateralnych powiązań Polski i Niemiec” M. A. Weresy oraz „Polityka pomocowa jako narzędzie wspomagające procesy integracyjne” A. Kołodziejczyk-Mieciek. Warto zwrócić uwagę na szczególne walory zarówno poznawcze, jak i aplikacyjne pracy M. A. Weresy. Niezwykle istotny z punktu widzenia rozwoju gospodarek przepływ kapitału w formie zagranicznych inwestycji bezpośrednich (BIZ) oraz związany z nimi przepływ wiedzy technicznej został przedstawiony w sposób logiczny i konsekwentny, z licznymi, interesującymi odwołaniami do literatury światowej.

Drugi z tomów publikacji zawiera opracowania z części drugiej i trzeciej. Część druga pt. „Polsko-Niemieckie stosunki gospodarcze w kontekście rozszerzenia Unii Europejskiej – perspektywa makroekonomiczna” obejmuje osiem opracowań, dotyczących w głównej mierze problemów z dziedziny międzynarodowych stosunków gospodarczych Polski i Niemiec. W trzech opracowaniach omówiono współpracę gospodarczą Polski i Niemiec w dziedzinie handlu zagranicznego i rolnictwa. Zarówno J. Misala w „Cechy i tendencje rozwojowe handlu zagranicznego Niemiec ze szczególnym uwzględnieniem handlu wschodnich landów z Polską”, jak i I. Bill w „Handel zagraniczny Niemiec wobec rozszerzenia Unii Europejskiej na Wschód” podkreślają strategiczne znaczenie Niemiec jako bardzo ważnego partnera gospodarczego Polski i pozostałych krajów Europy Środkowo-Wschodniej. J. Misala podkreśla, że Polska będzie nadal uzależniona od gospodarki Niemiec, pozostając na obrzeżu centrum handlu europejskiego i światowego, nawet jako kraj członkowski UE. Prawdopodobnemu wzrostowi znaczenia Polski w europejskim i światowym podziale pracy powinna natomiast towarzyszyć intensyfikacja powiązań z krajami nieczłonkowskimi, w tym z Rosją i Ukrainą. I. Bill zastanawia się z kolei nad pozycją handlową Niemiec w Europie Środkowo-Wschodniej po rozszerzeniu UE na Wschód, próbując odpowiedzieć na pytanie, czy silna pozycja naszego sąsiada zostanie utrzymana bądź wzmocniona, co wydaje się szczególnie istotne w kontekście zainteresowania Polską, jako nowym państwem członkowskim UE, wśród innych państw Unii.

Należy zauważyć, że nie wykorzystano dotychczas w pełni możliwości rozwoju handlu i szerzej rozumianych powiązań gospodarczych z Polską. Rozszerzenie Unii Europejskiej powinno zniwelować istniejące bariery i doprowadzić do intensyfikacji wymiany handlowej, również w wymiarze rolno-spożywczym, co zwiększyłoby możliwości rozwojowe polskiego rolnictwa. Zwraca na to uwa-

gę W. Ziętara w opracowaniu pt. „Kierunki i możliwości rozwoju współpracy gospodarczej Polski i Niemiec w rolnictwie po akcesji do Unii Europejskiej”. W części pierwszej poruszono kwestię przepływu czynników produkcji w kontekście rozszerzenia Unii Europejskiej, mianowicie: kapitału, w opracowaniu R. Scharffa pt. „Bezpośrednie inwestycje zagraniczne oraz rynek pracy w Niemczech” oraz siły roboczej w opracowaniu J. Oczi i Z. Wiśniewskiego pt. „Migracje siły roboczej w rozszerzonej Unii Europejskiej”.

Zwrócono ponadto uwagę na przemiany gospodarcze, jakie dokonują się w Europie Środkowej i Wschodniej (J. Matthes, „Przemiany gospodarcze w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Na przykładzie Polski”) oraz na istotę rozwoju stosunków gospodarczych z nowymi sąsiadami Unii Europejskiej (H. Clement, „Stosunki gospodarcze nowych sąsiadów z Unią Europejską na przykładzie Białorusi i Ukrainy”).

Ostatnia część publikacji pt. „Współpraca polskich i niemieckich przedsiębiorstw na europejskim wspólnym rynku”, obejmująca cztery opracowania, to ujęcie z perspektywy mikroekonomicznej, zarówno teorii, jak i praktyki. Współpraca na poziomie mikroekonomicznym firm polskich i niemieckich, dyfuzja wiedzy technologicznej, korzystanie z doświadczeń i nauka od przedsiębiorstw o znacznym potencjale konkurencyjnym stwarza szanse na rozwój lokalnych przemysłów. Istniejąca luka konkurencyjna polskich przedsiębiorstw w stosunku do przedsiębiorstw unijnych (UE-15) jest dużym wyzwaniem, które wymaga skutecznej strategii działania. Zmniejszenie istniejącej luki jest bowiem imperatywem w obliczu nasilającej się globalnej konkurencji, i to nie tylko ze strony rynków europejskich, lecz także w dużym stopniu ze strony wschodzących rynków azjatyckich. Właśnie poziom konkurencyjności wymieniany jest przez A. Kötzle i A. Osiecką, w opracowaniu pt. „Perspektywy współpracy firm polsko-niemieckich”, jako jedyny czynnik, który będzie hamował kooperację firm z obu krajów. Inne aspekty ograniczające współpracę, takie jak: dostęp do nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, stopień ochrony prawnej, stabilizacja walutowa, ograniczenia w zastosowaniu określonych form inwestowania ponadgranicznego czy też różnice kulturowe będą zdaniem Autorów stopniowo niwelowane. Na niewykorzystany potencjał we współpracy gospodarczej Polski i Niemiec, zwłaszcza na terenach transgranicznych, wskazuje F. Kamiński w „Współpraca transgraniczna na pograniczu polsko-niemieckim wobec wschodniego rozszerzenia Unii Europejskiej”. Istotę konkurencyjności w ujęciu sektorowym podkreśla natomiast Ch. Harm, analizując kompleksowość umów w przemyśle stoczniowym Polski i Niemiec. Interesująco przedstawiono doświadczenia niemieckich przedsiębiorstw w procesie internacjonalizacji działalności badawczo-rozwojowej w opracowaniu K. Cisz pt. „Działalność badawczo-rozwojowa koncernów transnarodowych. Doświadczenia Niemiec – implikacje dla Polski”. Autorka zwraca uwagę, iż zwykło się przyjmować, że działalność badawczo-rozwojowa (B+R) koncernów międzynarodowych nie podlega zazwyczaj umiędzynarodowieniu, a prace badawczo-rozwojowe prowadzone są w przeważającej mierze w krajach-siedzibach koncernów. Nie oznacza to jednak całkowitego wykluczenia możliwości internacjonalizacji działalności badawczo-rozwojowej w koncernach transnarodowych i osiągania z tego tytułu korzyści. Możliwości przyciągnięcia do Polski zorientowanych na zasoby strategiczne inwestycji w dziedzinie B+R są jednak znacznie ograniczone, jak podkreśla Autorka, ze względu na relatywną słabość technologiczną.

Reasumując, należy podkreślić, że poziom poszczególnych opracowań zawartych w tomach „Polska-Niemcy a rozszerzenie Unii Europejskiej”, jak również ich wartości poznawcze i aplikacyjne są zróżnicowane. W związku z tym dla rzetelnej oceny, każde z zawartych w publikacji opracowań zasługiwałoby na osobne omówienie, co ze względu na ograniczone ramy recenzji nie jest możliwe. Próbując jednak dokonać ogólnej oceny, należy stwierdzić, że recenzowana praca zasługuje na bardzo wysoką notę

Recenzowaną pozycję z całą pewnością można rekomendować nie tylko zainteresowanym tematyką stosunków polsko-niemieckich, lecz także naukowcom, studentom i praktykom życia gospodarczego z kręgu szeroko rozumianych stosunków międzynarodowych, i to zarówno w wymiarze makro-, jak i mikroekonomicznym. Świadczy to o wysokim poziomie uniwersalizmu opracowania, które w związku z tym powinno zainteresować szerokie grono czytelników.

Katarzyna A. Nawrot
k.nawrot@ae.poznan.pl